

Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení

Prof. JUDr. Jan MUSIL, CSc., soudce Ústavního soudu ČR Brno

1 . N O V Á T O R S K É L E G I S L A T I V N Í N Á V R H Y Č E S K É H O M I N I S T E R S T V A S P R A V E D L N O S T I

Mezi českými právníky - soudci, státními zástupci, policisty, obhájci, právními teoretiky - bychom našli asi jen málo takových, kteří jsou bezvýhradně spokojeni se současným stavem trestněprocesní úpravy a její praktické aplikace v trestním řízení. Nejčastějšími výtkami na adresu trestního procesu je přílišná komplikovanost a formalismus, zdlouhavost, malá efektivita, nevhodnost. Tyto stesky slyšíme ze všech stran již od roku 1989 a reakcí na ně bylo již několik desítek novelizací trestního řádu, z nichž některé pozměnily velmi podstatně charakter trestního řízení. Připomeňme jen zavedení zjednodušených a zkrácených forem trestního řízení, řízení před samosoudcem, trestní příkaz, různé druhy odklonů (podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné upuštění od uložení trestního opatření apod.). Ani tyto četné novelizace se však nesešly s všeobecným uspokojením, a proto se v současné době připravuje celková rekodifikace trestního řádu. Ta by měla přinést řadu podstatných změn, z nichž některé by měly velmi radikálně zasáhnout do dosavadní podoby a zásad trestního procesu, který se u nás utvářel téměř půldruhého

století (tj. od přijetí tzv. Glaserova trestního řádu z 23. 5. 1873 č. 119 ř. z., platného u nás až do roku 1950).

Jednou z takových uvažovaných změn dalekosáhlého významu jsou různé formy tzv. konsenzuálního trestního řízení, zejména **dohody o vině a trestu**.

Tyto zcela nové a českým právníkům neznámé instituty byly již dvakrát předloženy v podobě legislativního návrhu či záměru, byť pokaždé pod jiným označením a v jiné podobě. Poprvé se tak stalo při projednávání návrhu „zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku“, projednávaného Parlamentem ČR v roce 2005 a 2006 (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 746, 4 volební období)¹. Legislativní příběh tohoto rozsáhlého a nepochybně velmi významného novelizačního zákona je příznačný a svědčí o velmi nízké úrovni jak zákonodárského procesu, tak odborné diskuse: Původně předložený vládní návrh zákona žádnou úpravu tohoto nového institutu vůbec neobsahoval. Při projednávání návrhu v ústavně právním výboru Poslanecké sněmovny dne 14. a 20. dubna 2005 se však v textu náhle objevil v hlavě třinácté trestního řádu nový čtvrtý oddíl, nazvaný **„řízení o prohlášení viny obžalovaným“**, který v nových paragrafech 206a až 206d zaváděl zcela nový typ soudního řízení; tato změna se poté měla promítnout ještě do řady ustanovení trestního řádu o opravných prostředcích. Poslanecká sněmovna tento návrh po třech čteních dne 30. 11. 2005 schválila, avšak Senát návrh dne 15. 2. 2006 zamítl; poté Poslanecká sněmovna dne 21. 3. 2006 již návrh neschválila. K těmto novým

---

¹ Viz <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=746>

ustanovením o prohlášení viny neexistovala žádná důvodová zpráva, nekonala se ani žádná odborná diskuse.²

V jiné podobě a pod označením **dohoda o vině a trestu** se nový institut objevuje v návrhu věcného záměru zákona o trestním řízení soudním, předloženém českým Ministerstvem spravedlnosti k diskusi dne 12. 6. 2007.³ V bodě 33, nazvaném „Průběh hlavního líčení (veřejného zasedání) o návrhu na schválení dohody o vině a trestu“ se ve věcném záměru uvádí:

„Prohlášení viny

Obžalovaný, který prohlásí svou vinu a není obžalován ze zvláště závažného zločinu (obžaloba jej viní z přečinu nebo zločinu, který není zvláště závažným zločinem), je oprávněn podat návrh na vydání odsuzujícího rozsudku i stanovení určitého trestu, ochranného opatření, jakož i rozhodnutí o náhradě škody (o nároku na vydání bezdůvodného obohacení). Soud může přijmout návrh obžalovaného a vydat odsuzující rozsudek bez provedení dokazování nebo jen s omezeným rozsahem dokazování (např. jen ohledně výše škody) pouze tehdy, pokud okolnosti spáchání trestného činu nevzbuzují pochybnosti, státní zástupce i poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody, na vydání bezdůvodného obohacení nebo žádá přiměřené zadostiučinění, s tím souhlasí a účelu řízení již bylo dosaženo přesto, že hlavní líčení nebude provedeno v celém rozsahu.

---

² Velmi kriticky se k tomuto legislativnímu postupu vyslovuje VANTUCH, P.: K návrhu na prohlášení obžalovaného o vině. Trestní právo č. 12/2006, s. 5-15.

³ Viz <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?o=23&k=381&j=33&d=168724> dne 20. 6. 2007.

Koná-li se veřejné zasedání o návrhu státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu, předseda senátu musí ověřit, zda obžalovaný porozuměl podanému návrhu, souhlasí s tím, aby věc byla projednána touto formou, porozuměl podstatě skutku, pro který je stíhán a jehož se návrh týká, byl řádně v řízení poučen o svých právech, zejména právu na obhajobu, doznání bylo dobrovolné, a zda si uvědomuje důsledky schválení dohody o vině a trestu.

Při projednávání návrhu státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu i v případě přijetí návrhu obžalovaného po podání obžaloby soud může uznat jako provedené důkazní prostředky, které jsou navrženy nebo obsaženy v obžalobě (v návrhu) nebo předloženy kteroukoli ze stran.

Pokud se na základě vyjádření obžalovaného i poškozeného jeví jako vhodná možnost jejich dohody, pokud jde o náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení nebo přiměřené zadostiučinění, může soud odročit hlavní líčení za účelem dosažení takové dohody nebo provedení mediace; o součinnost v tomto směru může požádat probačního úředníka Probační a mediační služby.

K odročení hlavního líčení může dojít také za předpokladu, že soud nepovažuje navrhovanou dohodu o vině a trestu za zcela spravedlivou.

Soud není vázán návrhem státního zástupce ani obžalovaného, pokud jde o druh a výměru trestu, druh ochranného opatření a výši nároku na náhradu škody. Pokud však uloží jiný druh nebo výměru trestu, jiné ochranné opatření nebo vyšší náhradu škody, mají obžalovaný a státní zástupce právo podat odvolání, v kterém mohou napadat

všechny výroky rozsudku; poškozený může ve svém odvolání napadat jen výrok o náhradě škody, vydání bezdůvodného obohacení nebo o přiměřeném zadostiučinění.

Obžalovaný může v rámci podaného odvolání vzít zpět i svůj návrh učiněný na základě prohlášení viny (státní zástupce může vzít zpět svůj návrh jen do počátku veřejného zasedání o tomto návrhu). Vzal-li obžalovaný zpět svůj návrh a odvolal prohlášení viny, odvolací soud vždy napadený rozsudek zruší a věc vrátí soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí (k prohlášení viny ze strany obžalovaného se v takovém případě nepřihlíží). Pokud odvolací soud sám o odvolání pravomocně rozhodne (ať mu vyhoví nebo ho zamítne), je proti jeho rozhodnutí přípustná kasační stížnost (dovolání), která může být podána ze zvláštního důvodu, že nebyly splněny podmínky pro rozhodnutí na podkladě prohlášení viny a návrhu obžalovaného, nebo že nebylo takovému návrhu obžalovaného vyhověno.

Schválil-li soud návrh dohody o vině a trestu učiněný státním zástupcem nebo přijme-li soud návrh obžalovaného v celém rozsahu za souhlasu uvedených stran, není proti takovému rozsudku odvolání ani jiný opravný prostředek přípustný."

Ke zdůvodnění této navrhované úpravy potom návrh věcného záměru dále uvádí:

„Zásadní navrhovanou změnou je možnost rozhodnutí soudu prvního stupně na základě 1) návrhu státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu, nebo 2) prohlášení

viny a návrhu obžalovaného na vydání odsuzujícího rozsudku i stanovení určitého trestu, ochranného opatření, jakož i rozhodnutí o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení [písm. b)]. Tato úprava, která vychází z obdobných zahraničních úprav (např. z polského trestního řádu - srov. čl. 387 a násl., popř. slovenského trestního řádu č. 301/2005 Z. z., anebo neuzákoněné praxe soudů ve SRN), upravuje zjednodušený postup v případech, kdy buď státní zástupce podá tento návrh, nebo obviněný uzná svou vinu žalovaným trestným činem a sám učiní zákonem předpokládaný návrh (nejde o žádné dohodovací řízení - tzv. plea bargaining, ale jen podání návrhu státním zástupcem na základě řízení o dohodě o vině a trestu, provedeném již v přípravném řízení, nebo prohlášení viny a následný nestranný postup soudu za souhlasu ostatních stran). Soud není do všech podrobností tímto návrhem vázán, nemusí ho přijmout a může se od něho i odchýlit, avšak v takovém případě má státní zástupce i obžalovaný právo na příslušné opravné prostředky, kterými se může domoci nápravy, včetně rozsahu vyhovění návrhu státního zástupce nebo odvolání svého prohlášení viny a dosažení standardního hlavního líčení, ve kterém již k jeho prohlášení viny (doznání obviněného učiněného v přípravném řízení) nelze přihlížet. Z těchto důvodů je také navrhovaná úprava v souladu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.

Navrhovaná úprava tedy vychází - v případě tohoto zvláštního způsobu řízení - z toho, že v přípravném řízení je plně věcí státního zástupce, zda zvolí z podnětu obviněného, nebo i bez takového podnětu možnost konat řízení o návrhu na schválení dohody o vině a trestu a zda

podá takový návrh soudu. V řízení před soudem pak přicházejí v úvahu dva možné postupy - 1. řízení o návrhu státního zástupce, jež se uskutečňuje před soudem I. stupně ve formě veřejného zasedání, nebo 2. řízení o prohlášení viny obviněného na podkladě obžaloby podané státním zástupcem (zde se může např. zohlednit fakt, že obviněný v přípravném řízení spáchání skutku doznal zčásti)."

Pokládám za velký nedostatek, že k tak závažnému problému, jaký dohody o vině a trestu představují, neproběhla v České republice doposud žádná seriózní odborná diskuse, snad s výjimkou shora citovaného článku Pavla Vantucha (pozn. 2 pod čarou). Na obecnější úrovni, vyslovující se k otázce, zda budoucí model českého trestního řízení má pokračovat v tradici kontinentálního typu trestního řízení, nebo zda se má přibližovat k angloamerickému typu tzv. *adverzárního řízení* (*adversarial process*), se k této problematice vyslovují zejména Šámal⁴, Repík⁵, Novotný⁶ a Pipek⁷. Spíše jen sporadické zmínky nalezneme při referování o zahraničních zkušenostech s uplatňováním tohoto institutu. Zevrubnou informaci o situaci v USA přinesl Štěpán⁸; Protivinský a Kratochvíl informují o německé praxi tzv. *Absprachen* a

---

⁴ ŠÁMAL, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha : ASPI Publ., 1999, str. 16 a násl.

⁵ REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha : Orac, 2002.

⁶ NOVOTNÝ, O.: Je naše trestní právo procesní v krizi? Trestní právo č. 7-8/2006, s. 28-31.

⁷ PIPEK, J.: Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. Právník (139) č. 12/2000, s. 1144-1181.

⁸ ŠTĚPÁN, J.: Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech. Právo a zákonost, 1991, č. 5, s. 302.

pouze na okraj vyslovují svůj odmítavý postoj k podobným praktikám.⁹ Několik slovenských autorů referuje o prvních zkušenostech s aplikací tohoto nového institutu na Slovensku.¹⁰

2 . T E R M I N O L O G I C K Á P O Z N Á M K A

Postupy, kterými se sleduje cíl dosáhnout v průběhu trestního řízení mezi soudem a procesními stranami dohodu o dalším průběhu řízení, zejména o rozsahu dokazování před soudem a zároveň také o předpokládaném výsledku řízení, tj. o výroku o vině a trestu, se ve světě vyskytují poměrně často. Někdy jsou takové postupy upraveny přímo v psaných právních (procesních) normách, někdy jsou pokládány za zvykové právo ustálené obyčeji a precedenty (tak v oblasti angloamerického práva - *common law*), jinde (jako v Německu) jsou praktikovány *praeter legem*¹¹, aniž by byly zákonem upraveny. Podmínky a rozsah těchto dohodovacích procedur bývají v různých zemích různé a velmi variabilní je také terminologie, která se pro jejich označení používá v zákonech, v judikatuře a v odborné literatuře.

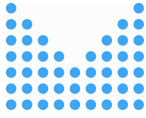
---

⁹ PROTIVINSKÝ, M., KRATOCHVÍL, V.: Jsou dohody v trestním řízení přípustné a nutné? Kriminální věda, 2004, 3, 239-242.

¹⁰ FILIČKO, M.: Dohoda o vine a treste. Justičná revue, 58, č. 8-9/2006, s. 1116-1120; MANDALÍK, R.: K inštitútu konania o dohode o vine a treste. Justičná revue, 58, č. 8-9/2006, s. 1611-1613; VRÁBLOVÁ, M.: Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. Trestněprávní revue č. 7/2007, s. 192-196.

¹¹ Německý autor Fischer pokládá německou praxi Absprachen za jednoznačně protizákonnou. Označovat ji jako postup *praeter legem* je podle něj „čirý eufemismus“. Viz FISCHER, T.: Regelung der Urteilsabsprache - ein Appell zum Innehalten. Neue Zeitschrift für Strafrecht č. 8/2007, s. 433-436, pozn. pod čarou 6).

V anglosaských zemích je takový postup zpravidla označován v literatuře jako *deal* (dohoda, obchod), v judikatuře jako *plea bargaining* (dohadování sporu); úzce s ním souvisí také institut *guilty plea* (doznání viny).¹²

V německé literatuře se promiskue používají termíny *Absprache* (dohoda, domluva, ujednání)¹³, *strafprozessueler Vergleich* (trestněprocesní urovnání, smír)¹⁴, *Verständigung* (dorozumění, dohoda)¹⁵, *Vereinbarung* (úmluva, ujednání)¹⁶, *konsensuales Strafverfahren* (konsenzuální trestní řízení).¹⁷

Italská procesní literatura nazývá tyto postupy *patteggiamento* (vyjednávání)¹⁸ a zahrnuje pod ně postupy, které upravuje italský trestní řád (Codice di procedura Penale. Gazz. Uff. 24. 10. 1989, Nr 250 ve znění pozdějších předpisů) v člancích 444 a násl. pod zákonným označením *applicazione della pena su richiesta delle parti* (výměra trestu na návrh stran). Rysy konsenzuálního řízení vykazuje

---

¹² Blíže viz FISHER, GEORGE: *Plea bargaining's triumph : a history of plea bargaining in America*. Stanford, Calif. : Stanford Univ. Press, 2003; Alder, MARKUS B.: *Die Strafzumessungsrichtlinien der USA in ihrem Kontext mit plea bargaining*. Frankfurt am Main : Lang, 2001; MCCONVILLE, M. - MIRSKY, CH. L.: *Jury trials and plea bargaining : a true history*. Oxford : Hart, 2005; ŠÁMAL, P.: *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha : ASPI Publ., 1999.

¹³ Tak např. ALTENHAIN - KARSTEN: *Die Praxis der Absprachen in Wirtschaftsstrafverfahren*. Baden-Baden : Nomos, 2007.

¹⁴ Např. Deal, Detlef: *Der strafprozessuale Vergleich*. *Strafverteidiger* č. 11/1982, s. 545-552.

¹⁵ Referentenentwurf (BMJ) eines Gesetzes zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren vom 18. Mai 2006. (<http://www.bundesjustizministerium.de/files/-/1234/RefE%20Verst%E4ndigung.pdf> ke dni 27.7.2006).

¹⁶ GALLANDI, V.: *Absprachen im Strafprozeß*. Anmerkung. *Neue Zeitschrift für Strafrecht* č. 9/1987, s. 421.

¹⁷ MEYER-GOSSNER, L.: *Absprachen im Strafprozeß - Entwicklung - gegenwärtiger Zustand - Zukunftsaussichten*. In: Böttcher, R. (Hrsg.): *Kolloquium für Dr. Walter Gollwitzer zum 80. Geburtstag*. Berlin : De Gruyter, 2004, s. 189.

¹⁸ CREMONESI, L.: *Il patteggiamento nel processo penale*. Padova : CEDAM, 2005.

i tzv. *giudizio abbreviato* (zkrácené řízení) upravené v člancích 438-443, které lze uskutečnit toliko na žádost obviněného (se souhlasem státního zástupce); toto řízení je neveřejné, probíhá bez účasti stran, trest se vyměřuje v rozpětí trestní sazby, jejíž horní hranice se automaticky snižuje o jednu třetinu.

Polská literatura používá termín *porozumienie karnoprosesowe*¹⁹, pod něž zahrnuje zejména *dobrowolne poddanie się karze* (dobrovolné podrobení se trestu) nebo *dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej*²⁰ (dobrovolné podrobení se trestní odpovědnosti), které jsou upraveny v polském trestním řádu (Kodeks postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997, Dz.U.97.89.555 ve znění pozdějších podpisů - dále jen „kpk“) v člancích 335, 343 a 387 kpk.

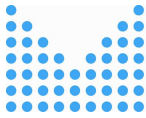
Španělský trestní řád (Ley de enjuiciamiento criminal de 1882 ve znění pozdějších předpisů) znal institut dohadování o výši trestu zvaný *conformidad*²¹ již v 19. století v tzv. normálním řízení (*proceso ordinario*) podle čl. 655 šp. tr. ř., vztahoval se však pouze na bagatelní kriminalitu. Novelou z roku 1989 došlo k podstatnému rozšíření dohadovací praxe ve zkráceném trestním řízení (*procedimento abreviado*) podle čl. 791 a čl. 793.3 šp. tr. ř., které může proběhnout u všech

---

¹⁹ Např. HOFMANSKI, P.: Absprachen im polnischen Strafverfahren. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (116), č. 1/2004, s. 113–119; Zbrojewska, M.: Dobrowolne poddanie się karze w kodeksie postępowania karnego. Białystok : Wydawn. Temida 2, 2002, s. 15.

²⁰ Viz STEINBORN, S.: Porozumienia w polskim procesie karnym: skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej. Kraków : Zakamycze, 2005.

²¹ BARONA V. S.: La conformidad en el proceso penal. Valencia : tirant lo blanch, 1994; Puente Segura, L.: La conformidad en el proceso penal español. Madrid : Ed. Colex, 1994.

trestných činů ohrožených trestem do 12 let odnětí svobody; podmínkou je doznání obviněného učiněné v přípravném řízení.

Nový slovenský trestní řád (zákon č. 301/2005 Z. z. - trestný poriadok - z 24. 5. 2005 ve znění pozdějších předpisů) v 7. hlavě, 1. oddílu (§§ 331-335) označuje tyto postupy jako *dohoda o vine a treste*.

Při používání těchto různých termínů v odborné literatuře (také díky nedokonalé nebo zcela absentující právní úpravě) však panuje značná nejednotnost. Literární prameny používají různá označení promiscue a někdy pod ně zahrnují i jiné postupy spadající pod pojem tzv. *odklonů (diversion)* nebo *alternativních řešení trestních věcí*.

Jako obecnější pojem je v literatuře používán pojem *konsenzuální formy trestního řízení*, jimiž se rozumí takové postupy, jejichž obsahovým znakem je prvek *souhlasu*, dosaženého mezi několika účastníky trestního procesu. Tato skupina je značně nehomogenní, mohli bychom sem zařadit např. situaci, kdy je obviněnému ze strany státního zástupce nebo soudu slíbeno, že doznání bude pokládáno za polehčující okolnost nebo bude jinak „honorováno“ a obviněný poté, pod dojmem této nabízené výhody, učiní doznání. Prvky takového konsenzuálního přístupu lze nepochybně nalézt též v českém institutu *narovnání* podle §§ 309 až 314 tr. ř., jehož součástí je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Za určité procesní situace obsahuje konsenzuální prvek též např. projevený záměr nepodat opravný prostředek (odpor) proti trestnímu příkazu (§ 314g odst. 1 tr. ř.), takže druhá strana může předpokládat, že trestní příkaz nabude právní moci. Tyto

postupy je vhodné posuzovat samostatně, neboť v těchto případech nedochází před vynesemím rozhodnutí k explicitě vyjádřené dohodě o vině a o trestu; souhlasný postoj druhé strany je tu spíše jen mlčky předpokládán, nicméně je zúčastněnými aktéry zvažován a může fakticky ovlivňovat proces rozhodování. Touto širší skupinou konsenzuálních postupů se v tomto příspěvku nebudu zabývat.

Nadále budu pojednávat toliko o institutu, nazývaném **dohoda o vině a trestu**, jehož pojmovými znaky jsou:

- účast několika subjektů na vyjednávání v průběhu trestního řízení,
- dosažení shody (konsenzu) mezi subjekty vyjednávání,
- obsahem shody jsou
  1. další průběh trestního řízení, zejména to, jaké důkazní úkony budou nebo nebudou účastníky dále navrhovány či prováděny a
  2. předpokládaný výsledek řízení, zejména obsah výroku o vině a trestu,
  3. někdy též dohoda o zřeknutí se opravného prostředku.

3 . J A K Ý J E H L A V N Í S M Y S L D O H O D O V I N Ě A T R E S T U ?

Hlavní cíl, který je sledován institutem dohod o vině a trestu, je vybalancování očekávaných „ztrát a zisků“, které může přinést výsledek trestního řízení pro jeho aktéry, jimiž jsou na jedné straně obviněný a na druhé straně orgány činné v trestním řízení (reprezentující veřejný zájem), eventuálně též poškozený tak, aby výsledek uspokojil všechny strany.

Základní motivací k vyvolání dohadovacího řízení v průběhu trestního řízení je vznik *složité důkazní situace*, spočívající zejména v tom, že důkazy jsou rozporné, mezerovité nebo nedostatečně věrohodné, takže k odstranění těchto důkazních deficitů by bylo zapotřebí provádět další rozsáhlé dokazování. Velmi často jde o případy skutkově velmi komplikované (opakovaná, pokračující či dlouhodobá trestná činnost, případy, kdy od spáchání trestného činu uplynula delší doba, skupinová trestná činnost apod.). Velmi často se k dohadování přistupuje za situace, kdy obviněný svou vinu zcela nebo zčásti popírá a kdy navrhuje provést další důkazy (výslechy dalších svědků, znalecké posudky apod.).

V naznačených důkazně „nejasných“ situacích si žádná strana není jista tím, jak proces nakonec dopadne (zda odsouzením nebo zproštěním) a dá se očekávat, že pokračování v dalším dokazování bude zdlouhavé a nákladné. Základní nosnou ideou, která stojí v pozadí dohadovacího řízení, je představa možného vybalancování výhod a nevýhod, plynoucích z takové situace pro zúčastněné strany podle zásady „něco za něco“:

Státní zástupce a soud si od dohadování slibují zejména **usnadnění (zjednodušení) důkazní situace** tím, že obviněný učiní (přinejmenším částečné) **doznání**. Kromě toho se od obviněného očekává, že nebude uplatňovat procesní nástroje, jimiž by „komplikoval“ další průběh řízení (nebude zejména předkládat další důkazní návrhy a podávat opravné prostředky). Aby k tomuto kroku byl obviněný účinně motivován, dostane se mu ze strany orgánů činných v trestním řízení zpravidla předchozí ujištění, že

meritorní rozhodnutí o vině a o trestu bude mírnější, než jaké by následovalo, pokud by doznání neučinil. Přistoupí-li všechny zúčastněné strany na takovou dohodu, upustí se v trestním řízení od dalšího dokazování nebo se dokazování provede velice jednoduchým a neformálním způsobem. „Profitem“, který má dohadování přinést pro orgány činné v trestním řízení, je tedy zejména úspora času a nákladů trestního řízení.

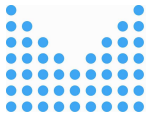
Obviněný očekává jako poskytnutou protihodnotu učiněného doznání na prvním místě **zmírnění trestu**. K tomuto výsledku se má dospět např. tím, že nebude postižen za část stíhaných skutků, že bude zmírněna právní kvalifikace, a hlavně, že mu bude uložen takový druh trestu a v takové výměře, která se ho dotkne co nejméně. Obviněný může profitovat i ze zkrácení a zhospodárnění řízení - zmírní se psychický tlak a stres spojený s trestním řízením, sníží se jeho náklady na obhajobu apod.

Poškozený od dohadovacího řízení očekává, že se snáze dočká **reálného odškodnění** a že bude ušetřen dalšího soudního projednávání a nákladů s tím spojených.

V případech, kde je důkazní situace jasná, tj. kdy je předpoklad, že trestní řízení skončí s velkou pravděpodobností odsouzením, nebo naopak zproštěním, není minimálně jedna z procesních stran na dohadování nikterak zainteresována; jestliže v takových „jasných“ případech přesto vznese některá ze stran podnět k dohadování, nenalezne zpravidla takový signál u protistrany patřičnou odezvu a dohadování se prostě nekoná.

4 . A R G U M E N T Y P R O Z A V E D E N Í D O H O D O V I N Ě A T R E S T U

Institut dohod o vině a trestu je velmi kontroverzní. Jedna skupina právních odborníků jejich existenci vítá jako velmi přínosnou, ba přímo nezbytnou, druhá se k nim staví se zjevnými rozpaky, třetí dokonce s odporem. Je-li tento institut natolik kontroverzní, je jisto, že musejí existovat silné argumenty pro i proti. Zkušenosti ze zemí, v nichž jsou tyto dohody provozovány²², ukazují, že stoupence dohod lze nalézt zejména mezi praktiky – soudci, státními zástupci a advokáty.

V následující části se pokusím představit výhody, které zdůrazňují jejich stoupenci:

4.1. Moderní společnost dialogu

Někteří autoři zdůrazňují, že zavádění konsenzuálních forem do trestního řízení souvisí se široce pojatým procesem přeměny vztahu *stát-občan* v soudobé moderní a postmoderní společnosti, která se prý mění v *otevřenou společnost* nebo *společnost dialogu*.²³ Tento obecný trend prý proniká nutně i do forem a procedur, kterými stát komunikuje se svými občany. Z tohoto vztahu se postupně vytrácí vrchnostenský, tj. vertikálně hierarchický prvek s jednoznačnou dominancí státu a posilují se prvky horizontální kooperace. Není prý důvodu pro to, aby trestní řízení zůstalo stranou této tendence.

---

²² Podrobnou informaci o situaci v Německu viz MUSIL, J.: Dohody o vině a trestu (Absprachen) v Německu. Vyjde in: Právník č. 3/2008.

²³ WALTOŠ, S.: „Porozumienia” w europejskim procesie karnym; próba syntetycznego spojzenia. Prokuratura i prawo nr 1/2000, s. 20, 24.

4.2. Zmírnění konfliktního rázu trestního řízení

Trestní řízení je naplněno mnoha konflikty mezi jeho aktéry, což vyplývá z přirozené podstaty věci - totiž z rozdílnosti zájmů, které jeho účastníci mají. Konflikty přinášejí pro účastníky negativní důsledky - jsou zatěžující, stresující, zraňující (což je zvláště tíživé pro oběť deliktu). Tuto konfliktní povahu trestního řízení nelze zcela eliminovat, lze ji však alespoň zmírnit na snesitelnou míru; prostředkem k tomu mohou být mj. i konsenzuální postupy, včetně dohod o vině a trestu. Toto otupení konfliktu je účastníky po psychické stránce pocítováno zpravidla pozitivně. Německý advokát Jungfer k tomu říká: „Deal je konstruktivní kompenzací nesnesitelné destruktivity, která je obsažena v trestném činu“.²⁴ Schmidt-Hieber pokládá za přednost dohadovacího řízení, že prý navozuje příjemnou „konferenční atmosféru“.²⁵

Pro oběť je tento postup výhodný také proto, že snižuje riziko tzv. *sekundární viktimizace*, kterou někdy přináší necitlivě vedené dlouhé trestní řízení a kontakt s obviněným. Nezanedbatelné není ani to, že zatímco v průběhu „normálního“ trestního řízení někdy konflikt mezi pachatelem a obětí eskaluje (což může vést k pomstě, k recidivě), při konsenzuálním způsobu řízení se toto nebezpečí snižuje, což může být výhodné též pro oběť.

---

²⁴ JUNGFER, G.: Zur Psychologie des Vergleichs im Strafverfahren. Strafverteidiger č. 7/2007, s. 386.

²⁵ SCHMIDT-HIEBER, W.: Absprachen im Strafprozeß - Privileg der Wohlstandskriminellen. Neue Juristische Wochenschrift 1990, s. 1886.

Při dohodovacím řízení se mohou zvýšit šance oběti na vydobytí náhrady škody, způsobené trestným činem.

Otupení konfliktu, je-li u pachatele spojeno s doznáním a s upřímnou lítostí, zvyšuje prý naději na jeho nápravu, což je nepochybně žádoucí a všestranně přínosný efekt.

4.3. Posílení role procesních stran v trestním řízení

Za nevýhodu kontinentálního typu trestního řízení se pokládá to, že je silně poznamenáno inkvizičními rysy, pramenícími zejména z vyhledávací zásady - z povinnosti soudu zjišťovat materiální pravdu i tehdy, zůstanou-li strany (státní zástupce, obviněný) při dokazování pasivní. To na jedné straně podlamuje aktivitu procesních stran, které se příliš spoléhají na aktivitu soudu, event. na důsledky vyplývající ze zásady presumpce neviny; na druhé straně přílišná angažovanost soudu při vyhledávání důkazů zpochybňuje důvěru v jeho objektivitu při hodnocení důkazů.

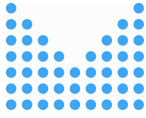
V angloamerickém typu tzv. obžalovacího sporného řízení (*adversarial process*)²⁶ jsou strany (žalobce i obviněný) nuceny vyvíjet větší aktivitu. Státní žalobce nese výlučnou odpovědnost za prokázání viny, kterou tvrdí v obžalobě, ovšem i od obviněného se tam očekává jako samozřejmost obranná aktivita.²⁷ Adverzární proces více

---

²⁶ Blíže k tomu viz ŠÁMAL, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha : ASPI Publ., 1999, str. 16 a násl.; ŠTĚPÁN, J.: Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech. Právo a zákonost, č. 5/1991, s. 302.

²⁷ I v trestním řízení se tam více zdůrazňuje zásada „každý nechť pečuje o svá práva“ („*vigilantibus iura*“), která je v občanském právu pokládána za samozřejmý atribut suverénního jedince.

zdůrazňuje aktivní roli procesních stran jako subjektů řízení, zatímco kontinentální proces činí v některých aspektech z obviněného pouhý předmět řízení.

V dohodách o vině a trestu je možno spatřovat jednu z forem, jak posílit roli a aktivitu procesních stran. Strany si uvědomují, že jejich zvýšená aktivita (např. při opatřování usvědčujících a vyvíňujících důkazů) může posílit jejich pozici při dohadování; to může být koneckonců přínosné též pro nalézání materiální pravdy.

4.4. Zjednodušení trestního řízení (zejména zjednodušení dokazování), vedoucí k zrychlení a ke zhospodárnění trestního řízení

Zatímco předchozí dva důvody, mluvící pro zavádění dohod, jsou poněkud abstraktní, a pro praktický chod justice jen málo atraktivní, je hledisko efektivnosti a hospodárnosti trestního řízení nepochybně pro legislativu i pro právní praxi nesmírně přitažlivé. Je nespornou skutečností, že model trestního řízení v té podobě, jaká se na evropském kontinentu vyvinula v dlouholetém vývoji od počátku 19. století, je sice velmi šetrný a citlivý k lidským právům, zároveň je však velmi složitý, formální, rigidní, nákladný a zdlouhavý.

Funkčnost (efektivita, eficeience) trestního postihu musí chtě nechtě brát v potaz, nakolik se v praxi daří naplňovat cíl trestního řízení, tj. „aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni“ (§ 1 odst. 1 tr. ř.). Samozřejmě, že nikdy nebylo (a nebude) dosaženo ideálního stavu - totiž

postihnout všechny spáchané trestné činy. Až zhruba do 60. let minulého století však převládalo ve společnosti přesvědčení, že policii a justici se daří odhalovat a postihovat převážnou část kriminality a udržet ji pod kontrolou tak, aby neohrožovala samotné základy společenského uspořádání. Tento implicitní předpoklad platil i poté, co charakteristickým rysem legislativního vývoje v demokratickém právním státě se stal zvyšující se respekt k ochraně lidských práv a svobod, rozšiřování práv obhajoby, různé kontrolní mechanismy zabráňující zneužití mocenských nástrojů. Všechny tyto trendy moderních reforem trestního procesu prokázaly svou životaschopnost, aniž by přitom paralyzovaly úsilí o efektivní kontrolu kriminality. Tento zdánlivě idylický stav bezporuchově fungující trestní justice, panující v minulosti, se však v posledních desetiletích 20. století dramaticky změnil - objevily se nové úkazy, které začaly funkčnost justičního systému zpochybňovat. Jde o jevy vyplývající přímo z dynamiky trestné činnosti, z nichž největší význam mají:

1. enormní nárůst tzv. masové kriminality,
2. výskyt kvalitativně nových druhů složitých trestných činů, zejména pak organizované, hospodářské, počítačové a ekologické kriminality.

S těmito novými fenomény se současná trestní justice velice obtížně vypořádává. Na jedné straně se zdá, že dosavadní „tradiční“ metody a postupy jsou příliš náročné co do časových, materiálních a personálních nákladů, takže kapacita policie a justice nemůže zvládnout zvyšující se výskyt trestné činnosti. Kromě toho ony „tradiční metody“ se ukazují jako neúčinné vůči některým trestným činům a

jejich pachatelům, což platí zvláště u organizované a hospodářské kriminality.

Kapacitně a časově nejvíce zatěžující je zejména dokazování. Některé trestné činy ze samotné své „fyzické“ povahy zanechávají jen velmi málo stop. Mnohé stopy jsou nenápadné, obtížně nalezitelné a nepadno „dešifrovatelné“; některé jsou velmi „zranitelné“, rychle zanikají, jsou snadno zničitelné ať již úmyslným zásahem pachatele nebo přirozeným zánikem. Pomysleme jen na komplikovanost a přitom gracilnost takových „netradičních“ stop, jaké vznikají např. při elektronickém zpracování dat, při komunikaci na internetu nebo při telekomunikačním spojení. Dokazování některých druhů trestných činů je velmi složité také z toho důvodu, že relevantní důkazy jsou nenápadně skryty mezi ohromným množstvím důkazně irelevantních fakt a jejich nalezení a selekce vyžaduje mnoho času a odborné znalosti. S touto potíží se policie a soudy potýkají zejména při vyšetřování hospodářských trestných činů - běžným úkazem jsou tisíce účetních dokladů a jiných dokumentů, které je nutno obstarat, zajistit a vyhodnotit v rámci trestního řízení.

Podstatná zvláštnost některých nových druhů kriminality spočívá ve svérázném sociálním profilu jejich pachatelů a v jejich zvýšené rafinovanosti. „Klasický“ zločinec byl zpravidla primitivní, pocházel typicky z nižších společenských vrstev, nebyl nijak zvlášť vzdělaný, jeho materiální vybavení bylo špatné. Zločinci z oboru hospodářské, organizované či počítačové kriminality jsou jiní - nezřídka vzdělaní, mají vysoký sociální status. Jejich hospodářská síla jim umožňuje najímat speciální

poradenské a expertní síly a elitní advokáty. Výsledkem všech těchto předpokladů je také zvyšující se počet obstrukčních strategií obhajoby, proti nimž jsou orgány činné v trestním řízení nezřídka bezmocné: Předkládání nových a nových redundantních důkazních návrhů, více či méně skrytý nátlak na svědky, nekonečné námitky podjatosti vznášené vůči orgánům činným v trestním řízení, předstírání neznalosti jednacího jazyka a desítky jiných důmyslných fines se stávají noční můrou soudobého trestního soudce.²⁸

Avšak i v méně rafinovaných procesech z oblasti vcelku „banální“ kriminality se lze často setkat s velmi složitou důkazní situací, s lavinou písemných materiálů, s důkazy ukrytými v nepřehledné džungli počítačových databází. Vedení trestního procesu tradičními postupy předepsanými trestním řádem je velmi namáhavé, nákladné a především ovšem zdoluhavé. Výsledek takového procesu, dosažený po několikaletém řízení, je odbornou i laickou veřejností přijímán s rozpaky a s otazníky: Plní vůbec rozsudek, vyneseny po několika letech od spáchání deliktu, svůj represivní a preventivní smysl? Neznamená takto dosažený výsledek vlastně prohru spravedlnosti? Stojí vůbec zato vynakládat značné společenské náklady na dosažení tak pochybného cíle?

Právě tato časová náročnost trestního řízení a z toho vznikající průtahy jsou nejsilnějším důvodem pro hledání

---

²⁸ Odstrašujícím příkladem takových obstrukčních praktik byl v Německu tzv. Zündelův proces, vedený v roce 2005 proti Ernstu Zündelovi pro popírání holocaustu. V pořadí již šestá obhájkyňe Sylvia Stolz předložila soudu pětisetstránkový obhajovací spis, obsahující nekonečný počet důkazních návrhů a procesních námitek. Protože se v průběhu procesu sama svými výroky dopustila trestných činů, míra trpělivosti mannheimského soudu přetekla a obhájkyňi vyloučil z řízení. Toto rozhodnutí potvrdil i Spolkový soudní dvůr (BGH v. 24. 5. 2006, 2 ARs 199/06). Viz též Frankfurter Allgemeine Zeitung z 21. 2. 2006.

nových cest, jak dosáhnout cíle trestního řízení netradičními způsoby, a to i za cenu určitých kompromisů a ústupků proti tradičním principům trestního řízení. Za jednu z takových nových cest je pokládáno uzavírání dohod o vině a trestu. Hlavní zisk, který je zde očekáván, je **usnadnění důkazní situace v podobě doznání**, které složí obviněný. Aby k tomuto kroku byl obviněný účinně motivován, dostane se mu ze strany orgánů činných v trestním řízení ujištění, že meritorní rozhodnutí o vině a o trestu bude v souladu s jeho představami, tj. co nejmírnější. Přistoupí-li všechny zúčastněné strany na takovou dohodu, upustí se v trestním řízení od dalšího dokazování nebo se dokazování provede velice jednoduchým a neformálním způsobem, a proces je rychle ukončen vynesemím dohodnutého rozhodnutí.

5 .   A R G U M E N T Y   P R O T I   Z A V E D E N Í D O H O D   O   V I N Ě   A   T R E S T U

Odpůrci dohod o vině a trestu se rekrutují zejména z řad právních teoretiků, především vysokoškolských učitelů trestního a ústavního práva, často též z řad sociologů a publicistů.

Moje osobní stanovisko k dohodám o vině a trestu je zásadně **odmítavé**. Domnívám se, že tento institut přináší mnoho nevýhod, které nejsou vyváženy těmi přednostmi, které zdůrazňují jeho příznivci. V mnohých výhradách se ztotožňuji s četnými zahraničními kritiky a v dalším textu budu často odkazovat na jejich argumenty.

5.1. Dohody o vině a trestu postrádají oporu v trestním právu hmotném

Nejobecněji vymezeným cílem trestního řízení je realizovat materiální trestní právo, uvést je do života. Pojmy trestný čin (včetně zavinění) a trest jsou hmotněprávní kategorie. Podle zásady *nullum crimen, nulla poena sine lege* je toliko zákonodárce oprávněn v trestním zákoně stanovit pevné definiční znaky deliktů a trestů a stanovit kritéria pro jejich aplikaci v praxi. Trestní právo hmotné je právem kogentním, neposkytuje nikomu, ani účastníkům trestního řízení, jakékoli oprávnění disponovat vymezením těchto pojmů.

Obsahem zamýšlených dohod o vině a trestu má být nejčastěji výměra konkrétního trestu. Kritéria pro výměru trestu jsou ovšem pevně stanovena hmotným trestním právem, např. u nás v § 31 a násl. dosud platného trestního zákona (dále jen „TrZ“) a stejně tak tomu má být podle § 39 a násl. návrhu nového trestního zákona, předloženého Ministerstvem spravedlnosti v říjnu 2007.²⁹ Nejdůležitějšími kritérii pro výměru trestu jsou stupeň společenské nebezpečnosti trestného činu, jakož i možnosti nápravy a poměry pachatele. Všechna další kritéria, uváděná ve výčtu polehčujících a přitěžujících okolností (§ 33, 34 TrZ), jsou pouze vedlejší, avšak ani mezi nimi nikde nenalezneme ustanovení, že při výměře trestu by měla být jakkoli zohledněna skutečnost, zda obviněný prohlásil vinu či nikoliv. Přitom, jak jednoznačně dokládá zkušenost ze

---

²⁹ Viz <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=381&d=160504>

zemí, kde institut dohod existuje, uzavírání dohod se velmi výrazně projevuje v praxi ukládání trestů - tresty vyměřované na základě dohod jsou podstatně mírnější než v „normálních“ případech.

Trestněprocesní úprava si takto neoprávněně „přivlastňuje“ legitimaci ke stanovení zvláštního kritéria pro výměru trestu, aniž by však dostatečně určitě stanovila, jak přesně má být „honorováno“ prohlášení viny; přitom určitost (přesnost) trestní normy (*lex certa*) se pokládá za její nezbytný atribut, zaručující rovné nakládání s pachateli a zabraňující svévoli při aplikaci práva.

5.2. Obviněný a orgány činné v trestním řízení nejsou „smluvními stranami“, nedisponují oprávněním uzavírat dohody o vině a trestu

Podle mého přesvědčení vina a trest nemohou být předmětem dohody mezi obviněným a orgánem činným v trestním řízení.

Trestněprávní odpovědnost jako veřejnoprávní vztah mezi státem a pachatelem má jednoznačně horizontální („vrchnostenskou“) povahu. Stát v něm vystupuje jako nositel „trestní moci“ nebo „trestního monopolu“, jako představitel veřejného zájmu.

Z toho se také odvíjí struktura trestního procesu: Orgány činné v trestním řízení, reprezentující stát, mají vůči obviněnému hierarchicky nadřazené postavení a jejich rozhodnutí o vině a trestu má podobu autoritativního aktu.

Obviněný se na moderním trestním procesu sice aktivně podílí jako jeho autonomní subjekt (strana) a má četné možnosti, jak jeho průběh ovlivnit, avšak nemůže nijak disponovat rozsahem a předmětem rozhodování o vině a trestu.

Německý autor a ústavní soudce Hassemer k tomu obrazně říká: „To, co se odehrává před trestním soudem, je výkonem moci, donucovací moci. Právě proto jsou tak důležité formality a jasně definovaná pravidla, jimž musí být podřízen i soud. Trestní řízení není nic jiného než státní inscenace. Nesmí být prezentováno jako posezení u kávy.“³⁰

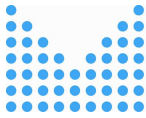
Dohody o vině a trestu nepochybně vedou k přibližování trestního procesu k občanskému soudnímu řízení, jsou jedním z projevů „privatizace“ trestního práva.³¹ Tento trend pokládám za zhoubný, vedoucí k destrukci kontinentální právní kultury.

Model hierarchicky uspořádaného trestního řízení se na evropském kontinentu vyvinul do dnešní podoby dlouhým historickým vývojem, trvajícím zhruba 150 let. Jeho nespornou předností je, že se mu podařilo úspěšně vybalancovat stejně důležité společenské zájmy - zájem na účinném potírání kriminality na jedné straně a zájem na ochraně lidských práv a svobod na straně druhé. Tento model poskytuje orgánům činným v trestním řízení efektivní mocenské nástroje (včetně zásahů do občanských práv), avšak

---

³⁰ HASSEMER, W.: Interview Novo-magazin vom 5. Februar 1999. (<http://www.novo-magazin.de/39/novo3932a.htm>)

³¹ PIPEK, J.: Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. Právník (139) č. 12/2000, s. 1144-1181; Eser, A.: Funktionswandel strafrechtlicher Prozeßmaximen: Auf dem Weg zur "Reprivatisierung" des Strafverfahrens? Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 1992, s. 361 – 397.

zároveň obsahuje účinné bariéry proti zneužívání mocenských zásahů. Jsou v něm zabudovány četné kontrolní a korekční mechanismy, chránící občana před excesy a přehmaty státních orgánů. Vyznačuje se některými konstantními charakteristickými rysy, jako je zásada materiální pravdy, zásada oficiality a legality, zásada vyhledávací, zásada obžalovací a další. Tyto procesní zásady osvědčují svou funkčnost při naplňování hlavního cíle trestního stíhání - totiž realizovat materiální trestní právo.

5.3. Cílem trestního procesu je materiální spravedlnost

Za esenciální atribut moderního trestního procesu pokládám ideu materiální spravedlnosti. Ta je na evropském kontinentu tradičně spojena se zásadou *materiální pravdy* (nazývanou jinými autory též *zásadou objektivní pravdy* nebo *zásadou zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností*) a se *zásadou vyhledávací*. Obě tyto zásady mají být, podle zveřejněného návrhu ministerstva spravedlnosti, zachovány i v novém trestním řádu.

Trestní řízení, v intencích těchto zásad, usiluje o nastolení „právního míru“, spočívajícího v tom, že trest postihne skutečného viníka skutečně spáchaného trestného činu. Uložení trestu se musí opírat o obecně akceptované přesvědčení společnosti, že soudem zjištěný skutkový stav je v souladu se skutečností. Je ovšem známo, že dosažení tohoto stavu je spojeno s velkými potížemi a že se to někdy nezdaří; přesto přese všechno nesmí trestní řízení tento cíl opustit.

Institut dohod o vině a trestu, podle mého názoru, zásadu materiální pravdy hrubě deformuje tím, že přiznává institutu tzv. *prohlášení viny* zároveň poznávací funkci. Soud totiž de facto chápe prohlášení viny jako doznání, že trestný čin byl spáchán po skutkové stránce tak, jak byl popsán v obžalobě. Doznání obviněného soudem je přijímáno jako věrohodná informace zvláštní důkazní síly, takže soud po získání doznání přestane provádět další dokazování (nebo je provede jen v omezeném rozsahu). Doznáním obviněného se de facto vytváří fikce zjištěné pravdy, soud může uznat jako provedené důkazní prostředky, které jsou navrženy nebo obsaženy v obžalobě (v návrhu) nebo předloženy kteroukoli ze stran. Dochází tím k hypertrofii důkazního významu doznání obviněného, připomínající nakročení směrem k dávno již opuštěnému principu středověkého inkvizičního procesu - *confessio corona probationum* (doznání je koruna důkazů).

Návrh věcného záměru trestního řádu se sice snaží snížit toto nebezpečí tím, že ukládá soudu povinnost zkoumat před schválením dohody, zda „okolnosti spáchání trestného činu nevzbuzují pochybnosti“ o pravdivosti doznání, avšak podle mých zkušeností, načerpaných studiem dohadovací praxe v zahraničí, jde pouze o „zbožné přání“ zákonodárce. Realita justiční praxe ve všech zemích, kde dohody jsou zavedeny, přesvědčivě ukazuje, že takové ověřování pravdivosti doznání se buď vůbec nekoná nebo je zcela formální.

Trestní proces tak, podle mého názoru, začíná opouštět princip materiální pravdy a nastupuje cestu přibližující se principu formální pravdy, příznačnému pro občanské soudní řízení. Řada autorů v tom spatřuje trend, kladoucí si za

cíl nalezení namísto materiální pravdy toliko nalezení „soudní pravdy“ (*justizielle Wahrheit*³²) nebo „procedurální spravedlnosti“ (*Verfahrensgerechtigkeit, procedural justice* ve smyslu teorie Johna Rawlse³³). Takové směřování evropského kontinentálního trestního procesu pokládám, ve shodě se Schünemannem³⁴, za principiálně nesprávné – riziko nespravedlivého výsledku je při tomto modelu mimořádně vysoké a je neospravedlnitelné pochybnými výhodami, které konsenzuální řízení nabízí.

5.4. Dva druhy trestního řízení - nerovnost občanů před zákonem

Zavedení institutu dohod o vině a trestu v podstatě znamená zavedení dvou druhů trestního řízení³⁵:

1. „normální“ řízení ve věcech, kde neprobíhá dohodovací řízení,
2. řízení, v němž dojde k uzavření dohody o vině a trestu.

Po procesní stránce je zásadní rozdíl mezi těmito dvěma druhy řízení především v tom, že v řízení s dohodou odpadá nebo se podstatně redukuje dokazování.

---

³² DUTTGE, G.: Möglichkeiten eines Konsensualprozesses nach deutschem Strafprozeßrecht. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft č. 3/2003, s. 544.

³³ K pojmu procedurální spravedlnosti viz RAWLS, J.: Teorie spravedlnosti. Praha : Victoria Publishing, 1995, s. 61 a násl.

³⁴ SCHÜNEMANN, B.: Die Absprachen im Strafverfahren. In: Hanack, E.-W. [Hrsg.]: Festschrift für Peter Rieß. Berlin : de Gruyter, 2002 , s. 535.

³⁵ Vedle toho existuje ještě několik typů „zvláštních“ řízení, jako je řízení před samosoudcem (§ 314a tr. ř.), zjednodušené řízení (§ 314b tr. ř.), řízení s vydáním trestního příkazu (§ 314c tr. ř.), řízení s podmíněným zastavením trestního stíhání (§ 307, 308 tr.ř.), řízení při narovnání (§ 309-314 tr. ř.). K těmto dalším typům řízení zde kvůli zjednodušení výkladu nepřihlížíme.

Podstatný rozdíl však je také v hmotněprávních důsledcích uzavření dohody - totiž v tom, že trest (nebo jiné opatření sankční povahy), ukládaný po uzavření dohody, je pravidelně podstatně mírnější než v případech, kde k uzavření dohody nedošlo. Je-li tomu tak (a veškeré zahraniční zkušenosti ukazují, že tomu tak skutečně je), vyvstává zásadní problém nerovného nakládání s pachateli: Za jinak stejných podmínek (stejná závažnost činu, stejné možnosti nápravy a stejné poměry pachatele) dochází k tomu, že jsou uloženy rozdílné tresty (mírnější - přísnější). Je spravedlivé, aby takového zvýhodnění (někteří autoři je nazývají „bonus“³⁶ nebo „rabat“) se dostalo pachateli jenom za to, že svým doznáním usnadnil práci orgánům činným v trestním řízení?

Vážný problém, týkající se rovnosti občanů, vyvstává také v otázce rovného přístupu občanů k dohodovacímu řízení. Je jistě možné zakotvit v procesní normě pro každého obviněného oprávnění podat návrh na uzavření dohody. Ze samotné povahy dohody jako dvou- nebo vícestranného aktu však vyplývá, že záleží vždy na vůli státních orgánů (soudu, státního zástupce), zda návrh na uzavření dohody akceptují či nikoliv. Lze si obtížně představit, že by zákonodárce mohl stanovit dostatečně fixní a jednoznačná kritéria, při jejichž splnění by vznikla povinnost uzavřít dohodu. Proto např. ve zveřejněném materiálu českého Ministerstva spravedlnosti nalezneme zcela vágní formulace „soud může přijmout návrh obžalovaného“ nebo „v přípravném řízení je plně věcí

---

³⁶ STALINSKI, D.: Aussagefreiheit und Geständnisbonus. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Juristischen Fakultät der Heinrich-Heine-Universität. Düsseldorf, 2000.

státního zástupce, zda zvolí z podnětu obviněného nebo i bez takového podnětu možnost konat řízení o návrhu na schválení dohody o vině a trestu a zda podá takový návrh soudu".

Jak ukazují zahraniční zkušenosti, podobně neurčité formulace se nalézají též v cizozemských zákonech. Tak slovenský trestní řád (zákon č. 301/2005 Z. z.) uvádí v § 232, že „prokurátor může začít konanie o dohode o vine a treste na podnet obvineného alebo aj bez takeho podnetu“, což prováděcí vyhláška MS SR č. 619/2005 Z. z., o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu vágně rozvádí ustanovením, že „pri zvažovaní vhodnosti konania o dohode o vine a treste na podnet obvineného sa prokurátor riadi svojím vnútorným presvedčením“. Také polská úprava dohod, obsažená v člancích 335, 343 a 387 k. p. k., mluví pouze o tom, že návrh na dohodu o vině a trestu prokurátor nebo soud „může“ podat nebo akceptovat, aniž by stanovil jakákoli kritéria, za nichž tak může či má učinit. Německý ministerský návrh novelizace trestního řádu (navrhovaný § 257c odst. 1 StPO) říká, že dohody se mohou uzavírat „ve vhodných případech“.³⁷

Takový stav rozhodně neodpovídá ústavněprávním kautelám, zaručujícím rovnost občanů, požadujícím postup *secundum et intra legem* a požadavek určitosti právní normy.

5.5. Problém věrohodnosti doznání

---

³⁷ Referentenentwurf eines Gesetzes zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren vom 18. Mai 2006. Viz <http://www.bundesjustizministerium.de/files/-/1234/RefE%20Verst%E4ndigung.pdf>

Významným „výdobytkem“ moderního trestního procesu je všeobecné uznání pravidla, že doznání nemůže být pokládáno za žádnou „korunu“ nebo „královnu“ důkazů již jen z toho důvodu, že není apriorně věrohodné. Důvodů, vedoucích obviněného k nepravdivému doznání, může být celá řada a jejich odhalení je velmi nesnadné. Při uzavírání dohod o vině a trestu může být specifickou příčinou nepravdivého doznání psychický tlak a konflikt, jemuž je vystaven obviněný v situaci „volby menšího zla“. Obviněnému se nabízejí dvě alternativy: 1. mírnější trest, jestliže se dozná, 2. přísnější trest, jestliže se nedozná a bude přesto (třeba chybně) usvědčen. Salditt označuje tuto situaci jako zahrnutí obviněného do „virtuálního kouta; ... jestliže má obviněný smůlu a slabé nervy, je ztracen“.³⁸

Historie trestní justice obsahuje nesčetné případy nepravdivého doznání, vedoucího k těžkým justičním omylům.³⁹ Proto mnoho moderních trestních řádů obsahuje pravidlo, že doznání obviněného musí být kriticky hodnoceno a ověřováno porovnáním s dalšími důkazy (viz např. § 2 odst. 5 tr. ř.). Podobný požadavek na hodnocení hodnověrnosti doznání obsahuje, jako podmínku pro schválení dohody o vině a trestu, také předložený věcný záměr ministerstva spravedlnosti. Splnění tohoto požadavku je ovšem obtížně splnitelné již jen z toho důvodu, že ony ostatní porovnávané důkazní informace nejsou vůbec k dispozici nebo jsou obsaženy v nedokonalých, málo věrohodných a těžko kontrolovatelných pramenech –

---

³⁸ Salditt, F.: Möglichkeiten eines Konsensualprozesses nach deutschem Strafprozeßrecht. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft č. 3/2003, s. 572.

³⁹ Viz např. Soukup, J.: Sebeobviňování a nepravdivá doznání. Praha: Ústav kriminalistiky Právnické fakulty UK, 1973.

v písemných protokolech a často jen v nedokonalých záznamech pořízených před zahájením trestního stíhání. Zhodnotit věrohodnost doznání učiněného v rámci dohadvacího řízení je tak velice nesnadné – soud k tomu má nedostatek podkladů. Má-li soud toliko schválit dohodu mezi státním zástupcem a obviněným, chybí mu možnost bezprostředního pozorování chování obviněného.

5.6. V trestním řízení neplatí zásada „tomu, kdo souhlasí, se neděje křivda“ (*volenti non fit iniuria*)

Zastánci dohod o vině a trestu, vystupující často z pozic politického liberalismu, argumentují někdy starou římskou zásadou *volenti non fit iniuria*⁴⁰. Tato teze vychází z představy, že osobě, která se svobodně k něčemu zavazuje, nemůže z toho vzejít nespravedlnost.

Ota Weinberger ovšem správně poznamenává, že „v realitě individuálního a společenského života je často zdánlivě zcela svobodné rozhodnutí ve skutečnosti velmi vzdálené od svobodného a nezávislého jednání. Ve společnosti nevládne vždy ani rovnost ani svobodné rozhodování, a tzv. svobodné chtění je de facto často výsledkem nouzové situace, indoktrinace nepochybných či manipulovatelných informací. Zmíněná zásada je tedy nepravdou, díváme-li se na ni kriticky.“⁴¹

---

⁴⁰ Její autorství se připisuje Ulpianovi - Digesta, 47, 10, 1, 5. In: Corpus iuris civilis. Vol. primum, Institutiones, Digesta (recognovit Paulus Krueger, Theodorus Mommsen). 9. ed.. Berolini : Weidmann, 1902.

⁴¹ WEINBERGER, O.: Teorie spravedlnosti, demokracie a právní politika. Právník (134), č. 6/1995, s.520.

Weinbergerův postřeh platí plnou měrou též pro situaci, v níž se nachází obviněný v trestním řízení. Obviněný je v trestním řízení vystaven mimořádnému psychickému tlaku a jeho svobodné rozhodování je tím značně ovlivněno. Nelze tedy vyloučit, že osoba nevině obviněná se nepravdivě dozná a přijme mírný trest, aby odvrátila hrozbu vysokým trestem.

Je třeba zdůraznit, že obviněný je v trestním řízení znevýhodněn také tím, že nemá juristické znalosti, jichž je zapotřebí k posouzení výhodnosti podmínek dohody. Nejde jen o posouzení právní kvalifikace (např. nakolik vážně je ohrožen vyšší trestní sazbou při kvalifikované skutkové podstatě, jaká je reálnost přitěžujících a polehčujících okolností), ale též o neznalost justiční praxe při vyměřování trestu. Rozpětí trestních sazeb je u některých trestných činů velmi široké, takže laikovi se může jevit např. trest vyměřený v polovině trestní sazby jako pro něho výhodný, ačkoliv skutkové okolnosti (např. nízká škoda) jsou takové, že v analogických případech je trest vyměřován běžně při dolní hranici sazby. Laik rovněž nedokáže řádně posoudit relevanci a váhu shromážděných důkazů. Nelze tedy vyloučit, že obviněný uzavře dohodu v omylu jak o právních, tak o skutkových okolnostech případu. Toto nebezpečí lze snížit řádným poučením obviněného a především přibráním profesionálního obhájce - advokáta; tam, kde obhájce nebude přibrán, je pozice obviněného při dohadování výrazně oslabena. Problémem ovšem jsou náklady obhajoby a z toho vyplývající otázka sociální dostupnosti pro všechny obviněné.

Ačkoliv stoupenci dohod o vině a trestu si od tohoto institutu slibují, že povede ke zvýšení role obviněného, zkušenosti ze zemí, kde je dohadovací praxe provozována, ukazují na paradoxní výsledek: Obviněný se při dohadování ve skutečnosti ocitá v pozici pasivního statisty, je objektem řízení. Veškerou aktivitu přebírají profesionálové - soudci, státní zástupci a obhájci-advokáti - ti si spolu nejlépe rozumějí, vytváří se mezi nimi neviditelné pouto profesní solidarity a sounáležitosti. Ti si také vytvářejí specifické rituály dohadování. Přední znalec dohadovací praxe německých soudů Schünemann mluví o tom, že při dohadování „se choreografií »manévrování a lavírování« utváří fata morgana, při níž je obhajoba přinucena hrát vabank a soudce plní roli krupiéra“⁴². Jde jistě o obrazné a s nadsázkou vyslovené přirovnání, nicméně vykreslený obraz postmoderní trestní justice jako divadelního spektaklu je truchlivý.

5.7. Doznání v dohadovací praxi postrádá sociálně etický rozměr (pokání, lítost) - jde jen o chladný kalkul ztrát a zisků

Novodobé humanistické teorie účelu trestu a účelu trestního práva vůbec - ideje Kanta, Hegela, Feuerbacha, Hugo Grotia, Cesare Beccarii, Franze von Liszta a dalších velikánů filozofie a práva a tvůrců teorií trestu vycházejí z představy, že trestní řízení má sledovat také preventivní a resocializační cíl, má přispět k polepšení pachatele.

---

⁴² SCHÜNEMANN, B.: Die Verständigung im Strafprozeß - Wunderwaffe oder Bankrotterklärung der Verteidigung? Neue Juristische Wochenschrift č. 31/1989, s. 1895-1903.

Za žádoucí cíl trestního řízení se pokládá, jestliže obviněný zaujme ke spáchanému činu sebekritický a kající postoj, slibující možnost jeho nápravy. Pokládá se za spravedlivé, aby takový, vážně míněný postoj byl „honorován“ mírnějším trestem – např. tak, jak to činí současná úprava polehčující okolnosti „upřímné lítosti“ [§ 33 písm. ch) TrZ].

Institut dohody o vině a trestu je konstruován jinak. Prohlášení viny v sobě nutně neobsahuje žádný etický aspekt pokání jako příslibu nápravy. Zcela se vytrácí sociálně etický aspekt trestání (němečtí autoři jej nazývají „sozialethischen Unwerturteil“)⁴³, taková hlediska, jako je generální a individuální prevence, pokání a resocializace, ztrácejí při dohadování jakýkoliv význam. Trestání se mění v obchodní kalkulaci „zisku a ztráty“.

V zahraničních zemích, v nichž jsou dohody o vině a trestu praktikovány, odpovídá tomuto „kupeckému přístupu“ též forma prohlášení viny, která podle zásah ekonomické racionality bývá maximálně úsporná (protože to „šetří čas“). Např. němečtí státní zástupci a soudy se spokojují s jednovětým prohlášením „Cítím se vinen“ (tzv. „štíhlé doznání“ – „schlankes Geständnis“), dokonce i s písemnou formou tohoto prohlášení nebo s tím, že takové prohlášení učiní jménem svého mandanta obhájce-advokát.

Je jistě možné, aby podrobnější právní úprava nebo judikatura usměrnila tuto praxi zakotvením požadavku, aby doznání bylo obširné a aby soud při uzavírání dohody hodnotil také vnitřní postoj pachatele. Jsem však skeptický

---

⁴³ WESSLAU, E.: Absprachen in Strafverfahren. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (116) č. 1/2004, s. 155.

k možnosti, že by tyto dodatečné požadavky změnilly samotnou podstatu a smysl dohod, které ex definitionem sledují jiný cíl - totiž „honorovat“ mírnějším trestem to, že obviněný svým doznáním ulehčí dokazování a usnadní práci orgánům činným v trestním řízení. Zákonodárcům a všem účastníkům dohadování jde o tzv. „taktické doznání“⁴⁴, jehož protislužbou je *favor iudicis* - benevolence poskytnutá soudcem.

Je skutečností, že podobných případů „honorování“ protislužeb k ulehčení trestního řízení v posledních desetiletích v materiálním trestním právu přibývá - stejnou povahu mají např. polehčující okolnosti zakotvené v ust. § 33 písm. j) TrZ („při objasňování své trestné činnosti napomáhal příslušným orgánům“) a § 33 písm. k) TrZ („přispěl k objasňování trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení“). Na stejném ideovém základu je založen také institut tzv. korunního svědka.⁴⁵ Tyto instituty, jakkoli jsou kontroverzní, lze ospravedlnit alespoň hledisky generální prevence a zájmem na objasnění latentní a přitom mimořádně závažné kriminality, kterýžto prospěch dohody o vině a trestu nepřinášejí.

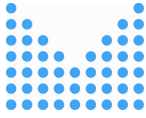
5.8. Nerespektování dalších zásad trestního řízení

Již výše (v bodě 5.3) jsem vyslovil námitku, že institut dohod o vině a trestu narušuje zásadu materiální pravdy, vyjádřenou českým zákonodárcem v § 2 odst. 5 TrŘ

---

⁴⁴ HAMMERSTEIN, D.: Das Geständnis und sein Wert – Lippenbekenntnisse in der Strafzumessung. Strafvverteidiger č. 1/2007, s. 47-52.

⁴⁵ VÁLKOVÁ, H. - STOČESOVÁ, S. (ed.): Nad institutem korunního svědka. Plzeň : Západočeská univerzita, 2003.

jako *princip zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností*. Praktickým důsledkem je rovněž porušení *zásady volného hodnocení důkazů* (§ 2 odst. 5 TrŘ), protože doznání obviněného je apriorně přiznávána větší důkazní váha než jiným důkazům.

Zásady veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti (§ 2 odst. 10, 11, 12 TrŘ) jsou dotčeny zejména proto, že podstatná část dohadování probíhá již v přípravném řízení (mezi státním zástupcem a obviněným, resp. jeho obhájcem). Pokud se část takového řízení odehrává před soudem (ve fázi schvalování dohody), dochází k podstatné redukci dokazování, které se omezuje na přečtení protokolů, záznamů nebo jiných písemností. Kontrola výkonu soudnictví ze strany veřejnosti se za těchto podmínek stává čirou iluzí, projevují se typické rysy kabinetní justice.

Je skutečností, že již dnes jsou tyto tradiční zásady moderního trestního řízení dalekosáhle opouštěny různými zvláštními způsoby řízení (především institutem trestního příkazu - § 314e a násl. TrŘ). Je otázkou, zda je v zájmu právního státu, aby tento trend nadále pokračoval a rozšiřoval se i na případy projednávání závažných trestných činů, ohrožených vysokými tresty. Domnívám se, že takový kurz by neměla justice v demokratickém právním státě nabírat. Jestliže podstatná, ne-li převážná část trestních věcí je vyřizována oněmi „zvláštními způsoby řízení“, dospíváme do stavu, v němž zásady trestního řízení jsou devalvovány, stávají se z nich výjimky (a naopak). Přitom tragické historické zkušenosti z praktikování neveřejné kabinetní justice jsou doposud v živé paměti a nejsou

vytvořeny spolehlivé garance, že by se (třeba v jiných podobách) nemohly opakovat.

5.9. Sociální nespravedlnost - třídní justice

Ve všech zemích, v nichž se dohody o vině a trestu uplatňují, se lze setkat se silnými námitkami etického, sociologického a ideologického rázu. Je příznačné, že takové námitky zaznívají nejen od levicově orientovaných politiků a publicistů, ale též z řad konzervativců a z křesťanských kruhů; podobné výhrady vznášejí jak představitelé kriminologické a právní vědy, tak praktici - soudci, státní zástupci a advokáti.⁴⁶

Kritici poukazují na nespornou skutečnost, že v případech uzavíraných dohod je zpravidla ukládán dohodnutý *peněžitý trest*, což je výhodné zejména pro zámožné pachatele, avšak nedostupné pro chudé. Velmi často jsou takto vyřizovány hospodářské trestné činy, jejichž pachatelé se rekrutují zpravidla ze sociálně privilegovaných vrstev. Němečtí autoři Bussmann a Lüdemann⁴⁷ empirickým výzkumem prokazují, že podíl uzavírání dohod v hospodářských kauzách (kriminalita „bílých límečků“) je vyšší než v případech jiné kriminality

---

⁴⁶ K diskusi v Německu viz např. KURZ, A.: Ringen im Freistil. Financial Times Deutschland 1. 2. 2007; SCHMIDT-HIEBER, W.: Absprachen im Strafprozeß - Privileg der Wohlstandskriminellen. Neue Juristische Wochenschrift 1990, s. 1884-1888; HOHMANN, R.: Absprachen im Strafverfahren - "Betriebsunfall" oder läutet das Totenglöcklein des tradierten deutschen Strafverfahrens? http://www.beschwerdezentrum.de/aktuell/hohmann/Hohmann_Absprachen_200705.htm

⁴⁷ BUSSMANN, K.-D. - LÜDEMANN, CH.: Klassenjustiz oder Verfahrensökonomie? : Aushandlungsprozesse in Wirtschafts- und allgemeinen Strafverfahren. Pfaffenweiler : Centaurus-Verl.-Ges., 1995, s. 124.

(v poměru 3,5 : 2), z čehož usuzují, že tito pachatelé jsou dohodami privilegováni.

Zatímco s bohatými se jedná při dohadování „v rukavičkách“, jako s rovnocennými partnery justičních orgánů, na nemajetné pachatele dopadá plnou vahou „normální“ proces se všemi jeho stresujícími formalitami a ceremoniemi. „V Německu se fakticky etablovalo trestní právo pro dvě třídy (Zweiklassenstrafrecht)“, říká žurnalista Björn Josten.⁴⁸

Zvláště negativní reakce veřejnosti vyvolávají mediálně atraktivní kauzy politických a jiných prominentů z „horních deseti tisíc“.⁴⁹ V Německu je často připomínán skandál bývalého premiéra *Helmuta Kohla*, stíhaného v roce 2000 za machinace se sponzorskými dary ve výši asi 22 milionů DM, věnovanými neznámými dárci do stranické pokladny CDU. V průběhu přípravného řízení se obviněný Kohl dohodl se státním zástupcem (se souhlasem soudu) na „dobrovolném“ zaplacení sumy 300.000 DM ve prospěch státní kasy a charitativní organizace; trestní stíhání bylo poté zastaveno.⁵⁰

V jiném spektakulárním případě, známém jako *aféra Mannesmann AG*, byli v souvislosti s převodem akcií na společnost *Vodafone* stíháni předseda správní rady *Klaus*

---

⁴⁸ JOSTEN, B.: Let's deal – Das Geschäft mit der Gerechtigkeit. *ForumRecht*, č. 1/2004, s. 29-31.

⁴⁹ Velmi početné příklady této praxe nalezneme v knize HORSTMANN, M.: *Zur Präzisierung und Kontrolle von Opportunitätseinstellungen*. Berlin: Duncker & Humblot, 2002.

⁵⁰ Viz rozhodnutí LG Bonn, Beschluß vom 28. 2. 2001 - 27 AR 2/01, publikováno in: *Neue Zeitschrift für Strafrecht* č. 7/2001, s. 375-379; poznámka k tomu viz BEULKE, W. - FAHL, CH.: *Anmerkung*. *Neue Zeitschrift für Strafrecht* č. 8/2001, s. 426-429.

Esser a další top-manažeři, mezi nimi i šéf Deutsche Bank *Josef Ackermann*, za neoprávněné inkasování mnohamilionových odměn; celková škoda na úkor akcionářů činila asi 60 milionů euro. Po několikaletém procesu bylo v roce 2006, po zaplacení vysokých obnosů do státní kasy a ve prospěch charity, trestní stíhání proti všem obviněným zastaveno.⁵¹ Případ vyvolal velké pobouření veřejnosti, mluvčí parlamentní frakce Bündnis/Grünen Jerzy Montan označil rozhodnutí za skandální⁵², deník Stern použil titulek „Třídní justice“.⁵³

Domnívám se, že podobné obavy lze vyslovit obecně, tedy i pro poměry v České republice. Nastoupený trend nahrazování trestu odnětí svobody majetkovými sankcemi, především peněžitým trestem, je třeba zásadně přivítat, avšak má své meze tam, kde hrozí nerovné zacházení s pachateli. Lze se obávat, že v případě nemajetných pachatelů budou soudy a státní zástupci příliš ovlivněni vidinou jejich insolvence a budou pramálo motivováni k uzavírání dohod. Vzniká zde problém „nerovného přístupu k dohodám“, který se obtížně snáší s ideou spravedlivé trestní justice.

5.10. Trh se spravedlností - ztráta důvěry v justici

Domnívám se, že dohody o vině a trestu mohou způsobit nedozírné škody právnímu státu. Ve společnosti vzniká dojem, že dohadování je zápas ve stylu „něco za něco“, že

---

⁵¹ Spolkový soudní dvůr (BGH), Urteil vom 21. 12. 2005 - 3 StR 470/04; viz též *Neue Juristische Wochenschrift* č. 8/2006, s. 522.

⁵² *Frankfurter Allgemeine Zeitung* 29.11.2006.

⁵³ *Stern*, „Klassenjustiz“, 25. 4. 2004.

za peníze se lze vykoupit z trestu. Podobné praktiky vedou k tomu, že je podlamováno právní vědomí společnosti, občané ztrácejí důvěru v justici; to může způsobit fatální politické a sociální důsledky.⁵⁴

O tom, že veřejnost v zahraničí přijímá tyto postupy s nelibostí, svědčí i pejorativní názvy, které jsou užívány v mediálních a odborných diskusích o dohodách - *dobytčí trh* (Kuhhandel)⁵⁵, *obchod se spravedlností* (Handel mit Gerechtigkeit)⁵⁶, *bahno* (Sumpf)⁵⁷.

Se znepokojením lze pozorovat, jak i v oblasti trestní justice je vyvíjena snaha oslabovat autoritu státu, zavádět do trestního řízení „tržní“ prvky, „privatizovat“ je, přibližovat trestní proces občanskoprávnímu procesu.⁵⁸ Dohody o vině a trestu jsou jedním z projevů tohoto směřování.

Nepokládám tento trend za správný. Domnívám se, že vede k destabilizaci státní moci, k rozštěpení a atomizaci občanské společnosti, a také k poklesu míry bezpečí.

6 . J E A R G U M E N T O P Ř E T Í Ž E N Í Č E S K É T R E S T N Í J U S T I C E O P R Á V N Ě N Ý ?

---

⁵⁴ Srov. německou diskusi in: Terhorst, B.: Kriterien für konsensuales Vorgehen im Strafverfahren – freie Wahl für Urteilsabsprachen? Goldammer's Archiv für Strafrecht 2002, s. 607.

⁵⁵ Frankfurter Rundschau 18. 3. 1987, s. 5.

⁵⁶ SCHUMANN, K.- F.: Der Handel mit Gerechtigkeit: Funktionsprobleme der Strafjustiz und ihre Lösungen - am Beispiel des amerikanischen plea bargaining . Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1977.

⁵⁷ 13. Strafverteidigertag in Köln 1989. Arbeitsgruppe 5: »Der Vergleich im Strafverfahren – Sumpf oder Möglichkeit für die Verteidigung?«. Strafverteidiger č. 6/1989, s. 276.

⁵⁸ K tomu kriticky NOVOTNÝ, O.: Je naše trestní právo procesní v krizi? Trestní právo č. 7-8/2006, s. 28-31.

Jen zcela na okraj si dovoluji položit nesmělou otázku: Je tvrzení o tom, že systém české trestní justice je přetížený a že k nápravě tohoto stavu je třeba zavést dohadovací praxi, skutečně pravdivé?

Jistě by měl platit samozřejmý požadavek, že každá zásadní legislativní změna oproti předchozímu stavu by měla být náležitě zdůvodněna; jestliže předkladatelé nynějšího záměru tvrdí, že hlavním smyslem navrhované úpravy je „odbřemenění“ justice, měli by k tomu předložit patřičná data, např. jak vysoké je zatížení orgánů činných v trestním řízení (také ve srovnání se zahraničím), jaké jsou indexy či koeficienty v relaci „počet soudců/počet obyvatel“.

Nemám po ruce všechna potřebná relevantní data, která by mně v tento okamžik umožňovala vyslovit k tomuto problému kategorický závěr. Přesto však dávám ke zvážení několik dílčích faktů:

V **České republice** je v současné době 3 061 funkčních míst soudců.⁵⁹ Při počtu zhruba 10,2 milionů obyvatel připadá na jednoho soudce asi **3 332 obyvatel**. V první instanci se v roce 2005 před českými soudy vyřídilo 94 140 trestních věcí (z toho okresními soudy 92 940 věcí a krajskými soudy 1 202 věcí). V druhé instanci bylo vyřízeno 13 804 odvolání (z toho krajskými soudy 12 981 věcí, vrchními soudy 823 věcí). Trestním příkazem bylo před okresními soudy potrestáno 50 652 osob, což činí 54 %

---

⁵⁹ Údaj I. náměstka ministra spravedlnosti JUDr. Vladimíra Krále na konferenci „Reforma justice“ (Praha, Žofín 19. 11. 2007).

ve vztahu k nápadu osob. Podmíněné zastavení se týkalo 2 455 osob, narovnání 166 osob.⁶⁰

Ve **Spolkové republice Německo** působilo k 1. 1. 2005 celkem 20.394 soudců.⁶¹ Při počtu zhruba 82,5 milionů obyvatel připadá na jednoho soudce asi **4 045 obyvatel**. V první instanci se v roce 2005 před německými soudy vyřídilo 905 876 trestních věcí (z toho Amtsgerichte 891 643 věcí, Landsgerichte a Oberlandesgerichte 14 233 věcí). V druhé instanci bylo před Landsgerichte a Oberlandesgerichte vyřízeno 62 349 věcí.⁶² Jehle uvádí, že z celkového počtu obžalovaných je jich rozsudkem odsouzeno asi 49 %, necelá 3 % případů vyřídí německé soudy trestním příkazem, asi 25 % případů je ukončeno jinými odklony (hlavně podmíněným zastavením), asi 23 % případů skončí postoupením, zproštěním nebo jinak.⁶³

V **Rakousku** bylo k datu 1. 1. 2006 činných 1 557 soudců. Při počtu zhruba 8,2 milionů obyvatel připadá na jednoho soudce asi **5 250 obyvatel**. V roce 2006 vyřídily rakouské soudy v první instanci 133 194 trestních věcí a ve druhé instanci 6 560 trestních věcí.⁶⁴

Jsem si dobře vědom toho, že jakékoli mezinárodní srovnávání soudních statistik je velmi ošidné, protože jak právní úprava, tak struktura soudní agendy jsou v různých

---

⁶⁰ Všechny údaje viz Ministerstvo spravedlnosti: Statistický přehled soudních agend. Rok 2006. <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>

⁶¹ Údaje Spolkového ministerstva spravedlnosti (Az.: 3110/6 R5 838/2005), dostupné na www.bmj.bund.de. Trestní agendou se u německých soudů všech stupňů zabývalo 4 035 soudců.

⁶² Údaje Spolkového ministerstva spravedlnosti dostupné na www.bmj.bund.de

⁶³ JEHLÉ, J.-M.: Strafrechtspflege in Deutschland. Fakten und Zahlen. Bundesministerium der Justiz. 4. Auflage, 2005, s. 26. Viz www.bmj.bund.de

⁶⁴ Údaj Spolkového ministerstva spravedlnosti viz <http://www.bmj.gv.at/justiz/content.php?nav=18>

zemích velmi rozdílné. Hlubší analýzu dostupných statistických údajů jsem pro tento účel neprováděl. Přesto však se nemohu zbavit dojmu, že zátěž českých soudů trestní agendou je ve srovnání se zahraničím nižší.

Je nesporné, že i v České republice je velmi naléhavým úkolem reformovat trestní řízení, mimo jiné též proto, aby se zvýšila jeho efektivita a rychlost. Přetížení soudů, státních zastupitelství a policie je nepopiratelnou skutečností.

Cest vedoucích k nápravě cíle je ovšem více a není v možnostech tohoto příspěvku se jimi podrobně zabývat. Domnívám se, že český zákonodárce se ke škodě věci v současnosti odklání od trendu dekriminlizace a nastupuje trend zostřování trestní represe⁶⁵, což mj. zvyšuje kapacitní zatížení všech složek trestního systému (včetně vězeňství). Zdá se mně, že stále ještě značné rezervy jsou v nedostatečném využívání odklonů (zejména narovnání)⁶⁶, jejichž repertoár je ještě možno obohatit, např. o mediační formy. Ke zrychlení řízení může přispět řada procesních opatření omezujících obstrukce účastníků (např. v oblasti doručování), větší koncentrace řízení, zjednodušení formalit. Nesporně velký pokrok, usnadňující průběh řízení, lze očekávat od moderních technických vymožeností (elektronická komunikace, dokumentace a archivace atd.).

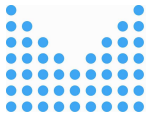
Závěr:

---

⁶⁵ Blíže k tomu MUSIL, J.: Respektuje český zákonodárce princip subsidiarity trestní represe? Kriminallistika č. 3/2007, s. 161-175, též AUC-Iuridica č. 2/2007, s. 25-38.

⁶⁶ ŠABATA, K.: Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. Státní zastupitelství č. 4/2005, s. 5-7.

Dohody o vině a trestu pokládám za špatné řešení, jehož nevýhody převažují nad očekávanými výhodami; domnívám se, že toto řešení by nemělo být českým zákonodárcem přijato.

Musil, J.

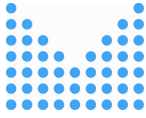
Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení

SOUHRN

V návrhu věcného záměru nového trestního řádu, předloženém českým Ministerstvem spravedlnosti k diskusi v roce 2007, se počítá se zavedením nového trestněprocesního institutu - *dohod o vině a trestu*. Tento institut je jedním z druhů obecnějšího pojmu, nazývaného v literatuře *konsenzuální formy trestního řízení*, jimiž se rozumí takové postupy, jejichž obsahovým znakem je prvek souhlasu, dosaženého mezi několika účastníky trestního procesu.

Autor vytyčuje pojmové znaky dohod o vině a trestu, za něž pokládá:

1. účast několika subjektů na vyjednávání v průběhu trestního řízení,
2. dosažení shody (konsenzu) mezi subjekty vyjednávání, obsahem shody jsou:

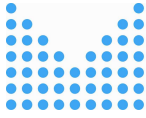
- další průběh trestního řízení, zejména to, jaké důkazní úkony budou nebo nebudou účastníky dále navrhovány či prováděny a
- předpokládaný výsledek řízení, zejména obsah výroku o vině a trestu,
- někdy též dohoda o zřeknutí se opravného prostředku.

V další části autor uvádí, jaké argumenty pro zavedení dohod o vině a trestu jsou v literatuře uváděny:

- dohody jsou projevem moderního trendu, nazývaného „společnost dialogu“
- zmírňují konfliktní ráz trestního řízení
- posilují roli procesních stran v trestním řízení
- zjednodušují trestní řízení (zejména dokazování), což vede ke zrychlení a zhospodárnění trestního řízení.

Autor je odpůrcem dohod o vině a trestu a uvádí pro svůj odmítavý postoj tyto argumenty:

- dohody o vině a trestu postrádají oporu v trestním právu hmotném
- obviněný a orgány činné v trestním řízení nejsou „smluvními stranami“, nedisponují oprávněním uzavírat dohody o vině a trestu
- cílem trestního procesu je materiální spravedlnost, nikoliv „procedurální spravedlnost“
- nerovnost občanů před zákonem vzniklá dvěma odlišnými formami řízení

- problém věrohodnosti doznání
- v trestním řízení neplatí zásada „tomu, kdo souhlasí, se neděje křivda“ (*volenti non fit iniuria*)
- doznání v dohadovací praxi postrádá sociálně etický rozměr (pokání, lítost) - jde jen o chladný kalkul ztrát a zisků
- nerespektování dalších zásad trestního řízení (zásady materiální pravdy, zásady volného hodnocení důkazů, zásady veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti)
- nebezpečí sociální nespravedlnosti, vznik „třídní justice“
- „trh se spravedlností“ - ztráta důvěry v justici.

Autor postrádá v probíhající diskusi hlubší rozbor tvrzení o přetíženosti české justice a uvádí několik statistických dat o zatížení soudů u nás a v zahraničí.

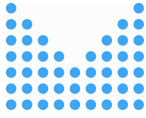
Závěrem je vysloven názor, že nevýhody dohod o vině a trestu převažují nad očekávanými výhodami; toto řešení by nemělo být českým zákonodárcem přijato.

Musil, J.

Absprachen über Schuld und Strafe als Form des konsensualen Strafverfahrens

ZUSAMMENFASSUNG

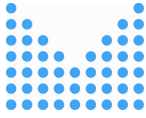

Im Motivbericht für die neue Strafordnung, der durch das Tschechische Justizministerium 2007 zur Diskussion vorgelegt wurde, wird die Einführung eines neuen Strafprozeßinstituts - *der Absprachen über Schuld und Strafe* - vorgesehen. Dieses Institut ist eine der Formen eines allgemeineren Begriffs, der in der Literatur als *konsensuale Form des Strafverfahrens* bezeichnet wird, mit der sich solche Verfahren verstehen, deren Inhaltsmerkmal das zwischen mehreren Beteiligten bei einem Strafprozess erreichtes Zustimmungselement ist.

Der Autor steckt die Begriffsmerkmale der Absprachen über Schuld und Strafe ab, für die er

1. die Beteiligung von mehreren Subjekten an einer Verhandlung im Laufe des Strafverfahrens,
2. die Einigung (Konsensus) zwischen Verhandlungssubjekten; hält der Einigungsinhalt ist:

- ein weiterer Verlauf des Strafverfahrens, insbesondere dies, welche Beweisvorgänge durch die Beteiligten weiter vorgeschlagen und durchgeführt bzw. nicht vorgeschlagen und nicht durchgeführt werden und
- das vorausgesetzte Verfahrensergebnis, insbesondere der Spruchinhalt über Schuld und Strafe,
- manchmal auch die Absprache über den Verzicht auf Rechtsmittel.

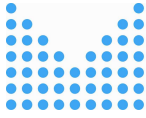

Im weiteren Teil des Artikels führt der Autor auf, welche Argumente für die Einführung von Absprachen über Schuld und Strafe in der Literatur aufgeführt werden:

- die Absprachen sind ein Akt des aktuellen Trends, der „*Gesellschaft im Dialog*“ genannt wird
- sie mildern den Konfliktcharakter des Strafverfahrens
- sie stärken die Rolle der Prozessparteien im Strafverfahren
- sie vereinfachen das Strafverfahren (insbesondere die Befragung), was zur Beschleunigung und Rationalisierung des Strafverfahrens führt.

Der Autor ist Gegner der Absprachen über Schuld und Strafe und führt für seine ablehnende Haltung folgende Argumente an:

- die Absprachen über Schuld und Strafe entbehren die die Unterstützung im materiellen Strafrecht
- der Beschuldigte und im Strafverfahren tätige Organe sind keine „Vertragsparteien“, sie verfügen nicht über die Berechtigung , Absprachen über Schuld und Strafe zu schließen
- das Ziel des Strafverfahrens ist die materielle Gerechtigkeit, und nicht die „prozedurale Gerechtigkeit“
- die durch unterschiedliche Verfahrensformen entstandene Ungleichheit der Bürger vor dem Gesetz
- das Problem der Glaubwürdigkeit des Geständnisses

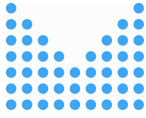

- im Strafverfahren gilt nicht der Grundsatz „dem Einwilligenden geschieht kein Unrecht“ (*volenti non fit iniuria*)
- das Geständnis in der Verhandlungspraxis vermisst die sozial ethische Dimension (Buße, Bedauern) – es handelt sich nur um ein kühles Kalkül von Verlusten und Gewinnen
- die Nichtberücksichtigung der weiteren Grundsätze des Strafverfahrens (die Grundsätze der materiellen Wahrheit, die Grundsätze der zwanglosen Bewertung der Beweise, die Grundsätze der Öffentlichkeit, der Mündlichkeit und der Unmittelbarkeit)
- die Gefahr der sozialen Ungerechtigkeit, die Entstehung einer „klassengebundenen Justiz“
- „Das Geschäft mit der Gerechtigkeit“ – der Verlust des Vertrauens in die Justiz.

Der Autor vermisst in der vorhandenen Diskussion eine tiefere Analyse der Aussagen über die Überbelastung der tschechischen Justiz und führt mehrere statistische Daten über die Belastung der Gerichte hierzulande und im Ausland an.

Abschließend wird die Meinung ausgesprochen, dass die Nachteile der Absprachen über Schuld und Strafe über die erwarteten Vorteile überwiegen; diese Lösung sollte durch den tschechischen Gesetzgeber nicht akzeptiert werden.

Musil, J.

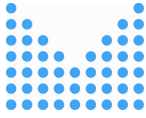
Agreements on guilt and punishment as a form of consensual criminal proceeding

SUMMARY

In the draft of the factual intent of the new penal code presented for discussion by the Ministry of Justice of the Czech Republic in the year 2007, a new institute of criminal procedure is introduced - the agreements on guilt and punishment. This institute is one of the forms of a more general term, which the literature calls *consensual forms of criminal proceedings*, relating to procedures with the element of agreement between several participants in a criminal proceeding included as part of their content.

The author marks out several conceptual characteristics of agreements on guilt and punishment, which according to him are the following:

1. participation of several subjects in negotiations in the course of a criminal proceeding,
2. reaching agreement (consensus) between the negotiating subjects, the substance of agreements is:
  - a. the further course of the criminal proceeding, especially the evidential operations, which

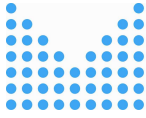
- would or would not be proposed or carried out by the participants thereon
- b. the projected result of the proceeding, especially the content of the verdict on guilt and punishment,
  - c. sometimes, there might also be an agreement on renouncing appeal.

In the next part of the article, the author presents the arguments for introducing agreements on guilt and punishment, which appear in the literature:

- the agreements are a manifestation of the modern trend called „*dialogue society*”
- they temper the conflict nature of a criminal proceeding
- they strengthen the role of the parties to the action in criminal proceedings
- they simplify criminal proceedings (especially the substantiation), which results in acceleration and rationalisation of criminal proceedings.

The author is opposed to agreements on guilt and punishment, stating the following arguments for his disapproval:

- agreements on guilt and punishment lack support in the substantive penal law
- the defendant and the bodies responsible for penal proceedings are no „parties to a contract”,

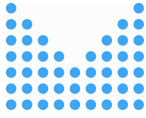

they do not have an authorisation for closing agreements on guilt and punishment

- the aim of a criminal process is material justice, not „procedural justice“
- inequality of citizens before the law ensuing from two forms of trials
- the problem of credibility of confessions
- in a criminal proceeding, the principle of „to him, who agrees, no injustice is being done“ (*volenti non fit iniuria*) does not apply
- confession in the bargaining practice lacks the socially ethical dimension (repentance, regret) - and it is only a cold calculation of gains and losses
- non-respecting of other principles of a criminal proceeding (the principle of material truth, the principle of free assessment of evidence, the principle of it being public, oral and immediate)
- a risk of social injustice, the emergence of „class judiciary“
- a „marketplace of justice“ - loss of confidence in the judiciary.

In the current discussion, the author misses deeper analysis of the claimed overburdening of Czech judiciary and presents some statistic data about the burdening of courts in our country and abroad.

At the end, the view is being voiced that the disadvantages of agreements on guilt and punishment prevail over the expected advantages; this solution should not be accepted by the Czech lawgiver.